

«РЕГІОН», «РЕГІОНАЛІЗМ», «РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ» В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ: У ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ ДЕФІНІЦІЇ

Маковський С. О.

Асистент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. *З точки зору оцінки процесів, пов'язаних із становленням суб'єктності регіонів у Європі, важливу актуальність набуває наукове визначення самого явища регіоналізації, регіону як його учасника та регіоналізму як феномену європейської політики. У той же час, у науковому середовищі існує ціле розмаїття варіантів сприйняття і трактування цих явищ і процесів.*

Для сучасної політичної та соціологічної думки характерна широка варіативність прочитань та інтерпретацій феноменів регіону, регіоналізму та регіоналізації, в основі чого лежить відсутність єдиного усталеного розуміння природи регіону на міждисциплінарному рівні. Основним критерієм, що визначає конкретне сприйняття цих явищ та їх визначення, є наукове завдання, яке вирішує той чи інший дослідник або наукова школа.

Ключові слова: *регіон, регіоналізм, регіоналізація, дефініція, ЄС.*

Постановка проблеми. З точки зору оцінки процесів, пов'язаних із становленням суб'єктності регіонів ЄС, важливе значення набуває наукове визначення самого процесу регіоналізації, регіону як його учасника та регіоналізму як феномену європейської політики. У той же час, значна кількість дослідників, широко вживаючи дані терміни, вочевидь пов'язує з ними різні поняття, що не може не мати суперечливих наслідків з точки зору наукової цінності аналізу. Відтак, класифікація варіантів сприйняття та наукового визначення регіону, регіоналізму та регіоналізації має важливе значення з точки зору реконструкції семантичного поля європейських регіональних студій.

Мета статті – проаналізувати і виділити основні концепції сучасної закордонної та вітчизняної наукової думки з питання визначення понять «регіон», «регіоналізм», «регіоналізація» у прикладенні до проблематики становлення суб'єктності регіонів в ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Осмислення і пошук визначення понять «регіон», «регіоналізм», «регіоналізація» ведеться цілим рядом вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед українських дослідників даної наукової проблеми можна виділити, зокрема, Е. Топалову [33], І. Яковюка [37] та Ж. Ушакову [34]. Дана проблематика вивчається такими зарубіжними авторами, як М. Кітінг [7; 8; 9], Б. Хеттне [6], П. Шмітт-Егнер [15] та інші.

Основні результати дослідження. Попри широку уживаність у науковій літературі, публіцистиці, політичному дискурсі, поняття «регіон» залишається таким, що не має не тільки універсально визнаного визначення, але й загальноприйнятого смислового прочитання. Цілий ряд дослідників регіоналізму підкреслюють таку характеристику поняття «регіон», як його семантичну «невловимість», важкість (або навіть непотрібність) вивчення його точних і вичерпних характеристик.

Дану тезу ілюструє як широке розмаїття визначень цього поняття, так і відсутність «класичної» його дефініції. Так, автори самого терміну «регіон», що ввели його у науко-

вий обіг географії та її підрозділу – регіональної географії – на початку ХХ століття, не дійшовши консенсусу, були змушені визначати регіон «через самого себе»: так, за підсумовуючим визначенням класика регіональної географії Р. Б. Холла, «географічний регіон – це те, що вивчає регіональний географ» [5, с. 135].

Попри тавтологію, вищезгадане визначення, на погляд автора, містить у собі важливе раціональне зерно. Воно, по-перше, є релятивістським, а отже – гнучким та універсальним, а, по-друге, воно поміщує у центр дефініції дослідника як основну перемінну, що визначає конкретний зміст поняття у відповідності до характеру вирішуваних таким дослідником наукових завдань. Подібний, з одного боку, рамковий, а, з іншого боку, варіативний підхід є плідним з точки зору збереження флективності смислового навантаження категорії «регіон» в умовах розмаїття галузей знання, концепцій, аналітичних моделей і підходів, що так чи інакше використовують це міждисциплінарне поняття. Подібний релятивізм міститься і у концепції регіону, яке пропонує Британська енциклопедія: згідно з цим авторитетним академічним виданням, регіон, у соціальних науках, є цілісним простором, який є гомогенним з позиції обраних критеріїв та відмінним від оточуючих районів та регіонів за цими критеріями. Це – інтелектуальний конструкт, створений на основі вибору рис, які мають значення з точки зору якоїсь конкретної проблеми, та відкинення інших рис, що розглядаються як незначні. Автори енциклопедії підкреслюють, що в термінах суспільних наук такі ознаки можуть мати одиничний або множинний характер та стосуватися етнічних, культурних, мовних, кліматичних, топографічних, індустріальних, урбаністичних, економічних, адміністративних та інших характеристик [13].

Автор схильний погоджуватись з даним релятивістським підходом: регіон, на думку автора, є насамперед гнучким поняттям, чий зміст визначається контекстом його використання.

Підходячи до проблеми дефініції з цієї точки зору, а саме, з позицій вибору центрального критерію виокремлення регіону з решти простору, можна виділити кілька загальних концептуальних підходів до сприйняття регіону. На погляд автора, концепції (і відповідні дефініції) поняття «регіон» можна розділити за ознакою авторства і призначення на адміністративно-офіційні та наукові, а за ознакою змістовних характеристик – на нормативні, аналітичні, динамічні та синтетичні. Даний поділ є вельми умовним, оскільки в основі адміністративних визначень нерідко лежать наукові напрацювання, а наукові визначення ґрунтуються на реаліях адміністративного розмежування відповідних країн.

Офіційні документи ЄС, європейських регіональних організацій та нормативно-правові акти України містять широкий набір визначень терміну «регіон».

Так, Хартія Європейського Співтовариства щодо регіоналізації від 1988 р. формулює регіон як територію, що є географічно чітко визначеною одиницею або спільністю споріднених територій, які мають історичну спадковість, або чие населення має спільні риси та має бажання просувати культурний, соціальний та економічний розвиток [32, с. 48]. У Декларації Асоціації Європейських Регіонів щодо регіоналізму в Європі від 4 грудня 1996 р. поняття «регіон» визначається як «публічно-правова територіальна спільнота, сформована на рівні, безпосередньо нижчому від державного, та наділена політичним самоврядуванням» [3]. У Рекомендації 1811 (2007) Парламентської Асамблеї Ради Європи про регіоналізацію в Європі проводиться межа між географічними регіонами та територіальними громадами, які, на відміну від перших, є не просто територіями, але й «людьми та суспільствами, що володіють визначеною колективною особистістю» та описуються як регіони, нації, національності, країни тощо [12]. Отже, європейські нормативно-правові акти та офіційні документи у своїх дефініціях здебільшого зосереджуються на геогра-

фічних, адміністративних ознаках регіону, водночас підкреслюючи «людську», економічну та соціокультурну складову цього поняття.

При цьому, найбільш важливим з точки зору свого практичного значення та реальних політико-економічних наслідків використання є інтерпретація поняття «регіон» у рамках Номенклатури територіальних одиниць для статистики (NUTS). Дана Номенклатура використовується в ЄС для здійснення класифікації регіонального поділу території Союзу як у статистичних цілях, так і для проведення комунітарної регіональної політики. У термінах цієї Номенклатури, територіальна одиниця ідентифікується з адміністративною одиницею, що, у свою чергу, визначається як «географічна місцевість з адміністративною владою, уповноваженою приймати адміністративні чи політичні рішення для даної місцевості у правових та інституційних рамках держави-члена» [14]. Номенклатура встановлює три рівні територіальних одиниць (NUTS-1, NUTS-2 і NUTS-3), що варіюються за показниками чисельності населення та є тотожними існуючим регіонам Європи.

Українські офіційні документи демонструють значну розпливчастість дефініцій та, водночас, відсутність якогось спільного стандарту в даній галузі. Незважаючи на широке використання терміну «регіон» у законодавстві та підзаконних актах (у порядку ілюстрації, електронний архів Верховної Ради України містить більше тисячі документів, у назві яких є слово «регіон» [28]), даний термін пояснюється у поодиноких джерелах, і при цьому по-різному. Так, Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» встановлює, що «регіон» – це «територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя» [22]. У Розпорядженні Президента України «Про комісію з розробки Концепції державної регіональної політики України» термін регіон уживається у наступному значенні: «частина території країни, яка характеризується комплексом властивих їй природно-географічних, економічних та інших ознак. Регіон може збігатися з кордоном адміністративно-територіальної одиниці або об'єднувати території кількох таких одиниць» [30]. Згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13 грудня 2011 р., регіони – це «адміністративно-територіальні одиниці держави, формування яких обумовлене історичними, географічними, економічними та іншими факторами» [29]. Як бачимо, у цілому українська «офіційна редакція» даного визначення або збігається за суттю з європейськими аналогами, або просто ототожнює регіони та існуючі одиниці адміністративно-територіального поділу України.

У цілому, офіційні визначення мають переважно нормативний характер: вони зосереджуються, в основному, на територіально-адміністративних аспектах та, загалом, несуть на собі значний відбиток емпіризму, який об'єктивно звужує набір рис, які можна використовувати у дефініції.

Наукові дефініції характеризуються набагато більшим розмаїттям, обумовленим широтою спектру критеріїв, доступних для застосування.

З нормативної точки зору, що є властивою більш емпіричним напрямкам науки, регіон є одиницею адміністративно-територіального або статистично-планового поділу держави. Відмежування таких одиниць полегшує процес планування і робить управління територією більш ефективним. У даному контексті, регіон є вираженням політичної волі. Його межі обмежені специфічними завданнями, що стоять перед територіальною спільнотою, кількістю населення, оптимального для вирішення даних завдань, а також низкою інших чинників. У цілому, подібний підхід був характерним для радянської науки: за спостереженням В. Андерсена, термінологічне різноманіття, пов'язане з територіальним аспектом суспільного відтворення, не мало великого значення, оскільки розвиток будь-якої території визначався виключно галузевими рішеннями [17, с. 32]. Як приклад можна навести

визначення Великої радянської енциклопедії: за нею, регіон – це «велика індивідуальна територіальна одиниця (наприклад, природна, економічна, політична та ін.). Регіональний – той, що відноситься до певної території (району, області, країні, групі країн)» [23]. У свою чергу, у вітчизняній теорії державного управління регіон – це економіко-адміністративно-управлінське територіальне утворення [36, с. 31] та найбільша адміністративно-територіальна одиниця субнаціонального рівня, яка має виборну владу, юридичну незалежність і власний бюджет [31, с. 68]. У цьому світлі, можна помітити, що більшість дефініцій, ужитих в офіційній літературі, теж має виражені ознаки нормативності.

На наш погляд, у науковому плані, нормативність має той значний недолік, що приділяє недостатню увагу змістовним характеристикам регіону в людському, соціально-культурному вимірі, роблячи основний акцент на інституційних критеріях та формулюючи регіон лише як об'єкт трансформуючих і управлінських впливів держави у площині адміністрування та територіального поділу.

На відміну від нормативного підходу, аналітичний підхід до вибору визначення категорії «регіон» засновується на функціональних критеріях. Серед подібних критеріїв можна виділити, зокрема, географічні (такі, як висота над рівнем моря, рельєф, тип ґрунту), соціально-економічні (наприклад, однорідність, взаємозв'язок, додатковість або полярність регіональних економік) тощо. Аналітичний підхід, загалом, не віддає пріоритетного значення політичній практиці та адміністративним кордонам як чинникам визначення природи феномену регіону і конфігурації конкретних регіонів. У рамках такої концепції, регіон розглядається, скоріше, не як об'єкт урядових реформ, а як об'єкт (наукового) аналізу, що дозволяє вивчати різні особливості просторового поділу території (наприклад, здійснювати аналіз економічної інфраструктури суміжних регіонів або проводити залежність між територіальною та людською складовими регіонального простору). За визначенням російської дослідниці Белобородової, на основі аналізу конкретно-історичного, етнографічного та культурологічного матеріалу можна дійти висновку, що поняття «регіон» «не зводиться і не обмежується сучасними адміністративними кордонами, які самі не раз зазнавали змін. Тому одним із способів оптимізації регіональної політики може стати розробка історико-культурного та/або історико-етнографічного підходу при проведенні районування, що дозволяє виокремити найбільш глибинні (архетипові) складові у формуванні регіону» [18, с. 211]. Таким чином, аналітичний підхід може включати в орбіту аналізу широкий набір критеріїв, що робить його привабливим з точки зору наукового осмислення регіоналізму.

Аналітичний підхід розсуває рамки дослідження до міждисциплінарної площини суспільних наук, зокрема – економіки, соціології та культурології. Остання обставина дозволяє залучити до набору критеріїв вичленування регіону параметри культури, цивілізації, ідентичності та свідомісні характеристики населення, пов'язаного з територіальним простором. Так, культуролог І. Левяш визначає регіон як «територіальну цивілізаційно-культурну спільність істотних, стійких і динамічних ознак життєдіяльності людей» [25]. Даний підхід демонструє значну гнучкість, що закладає передумови для його універсальності, а отже і його перспективності з точки зору наукового використання. У свою чергу, він має і деякі недоліки: так, по мірі варіювання обраних критеріїв та, відповідно, релятивізації визначення втрачається спільний ґрунт під науковою роботою, яка ведеться у різних школах, що сприяє фрагментації та спеціалізації регіонознавства, «інкапсуляції» авторських колективів в обмежених концептуальних рамках, зникненню «спільної мови» у відповідних дослідженнях. Окрім того, нехтування адміністративною складовою регіону обумовлює звуження даного підходу та виключає зі сфери його застосування цілу низку тем,

зокрема – вивчення «європейської регіоналізації» як процесу, що протікає насамперед у встановлених адміністративно-інституційних форматах.

Слід також зауважити, що і нормативний, і аналітичний підходи мають таку спільну рису (яку можна трактувати і як ще один концептуальний недолік), як статичність. Визначення, сформульовані у рамках цих бачень, відрізняються тим, що позиціонують регіон як стале явище. Дана властивість дефініції долається у руслі динамічного підходу, що тлумачить регіон в термінах руху, еволюції, змін.

Так, один з провідних сучасних прибічників такого підходу, М. Кітінг (який є, взагалі, одним з найбільш відомих дослідників регіоналізації в ЄС) вбачає у понятті регіону важливу динамічну складову. Зазначаючи, що деякі аспекти політичних, економічних та управлінських процесів стають «відірваними від території», він констатує паралельну «ре-територіалізацію економічної, політичної та соціальної активності». За М. Кітінгом, постійно з'являються нові форми регіоналізму і регіонів, що є продуктом «декомпозиції і рекомпозиції територіальних рамок суспільного життя, змін у державі, в ринкових відносинах і міжнародному контексті» [7, с. 11]. Подібну думку розвивають і його колеги Б. Хеттне і М.-К. Сму: «Регіон – це процес. Регіони завжди еволюціонують і постійно змінюються. Як і нація, регіон – це уявна спільнота, і як нація він має територіальну основу. Це перший крок вгору по сходах «регіональності»» [6, с. 327]. Автори, що притримуються динамічного підходу, констатують багатовимірність систем, у рамках яких існують різні аспекти простору (економіка, географія, політика, культура, свідомість тощо), та визначають регіон як продукт взаємодій усіх цих систем на даний момент часу.

Близьким до даного бачення є синтетичний підхід, який поєднує (або, принаймні, намагається поєднати) у собі різні аспекти усіх вищезгаданих підходів. Метою цього є «реконструкція» поняття «регіон», що «було втрачене» унаслідок де-універсалізації визначень та розуміння регіону. Методика синтезу полягає у спробі об'єднати розуміння регіону, вироблене географією («регіон як простір дії») і політичною наукою («регіон як об'єктна і/або суб'єктна одиниця дії»). Прикладом реалізації синтетичного підходу шляхом дефініції може слугувати визначення, дане П. Шмітт-Егнером: «Регіон – це просторова часткова одиниця середнього розміру і проміжного (посередницького) характеру, чий матеріальний субстрат заснований на території». При цьому, регіон визначається такими параметрами, як простір, розмір, функція і територія [15, с. 181]. З даною точкою зору перекликається позиція російського дослідника В. Дергачова, який вбачає регіон як місцеву трансформацію природно-географічних, геополітичних, геоекономічних та інших ознак, інтегрованих у динаміці спільним соціокультурним кодом [21, с. 51].

Як можна побачити, з точки зору оцінки регіоналізації в європейському контексті, далеко не всі риси поняття «регіон» та, відповідно, не всі визначення та варіанти осмислення даного терміну можуть знайти своє застосування. З огляду на те, що основним суб'єктом-об'єктом регіоналізації в Європі є саме адміністративний регіон, вважаємо, що важливою рисою поняття «регіон» в європейському контексті є адміністративно-політична цілісність. Такий регіон може бути умовним або навіть штучним з історичної, економічної, етнолінгвістичної чи географічної точки зору (у тому розумінні, наприклад, що його кордони не збігаються з територією розповсюдження відповідної мови або виробничих сил, асоційованих з даним регіоном), але в конституційно-правовій та адміністративній площині він є безумовною одиницею з окресленою територією, управлінськими інститутами та закріпленими за нею правами, повноваженнями, сферами відання та можливостями. Даний регіон вбудований до загальнонаціональної системи адміністративно-політичних відносин в якості елемента та підсистеми останньої і володіє суб'єктністю у

діалозі з центральною державною владою відповідної країни. Водночас, регіон існує не тільки як суб'єкт, але і як один з шаблів загальнодержавної адміністративної системи.

Отже, у термінах європейської регіоналізації, поняття «регіон» має dvojake значення: по-перше, «регіон» можна трактувати як політико-географічну територіально-адміністративну одиницю, що входить до складу держави й має окреслені адміністративні кордони, відповідний конституційно-правовий статус та сферу закріплених за нею повноважень, і, по-друге, як субнаціональний рівень управління у рамках загальнодержавної інституційної системи організації влади.

Не менш неоднозначними, ніж термін «регіон», є терміни «регіоналізм» та «регіоналізація», а також питання взаємозв'язку між цими двома поняттями. Причиною цьому, на думку автора, є як невизначеність регіону в якості базового концепту та широта його інтерпретацій, що народжує розмаїття прочитань явищ регіоналізму та регіоналізації, так і значна витребуваність даних термінів у політичному і публіцистичному дискурсі, що долучилась до продукування додаткових значень і смислів, пов'язуваних з ними.

Характеризуючи дані терміни, на наш погляд, слід окремо зупинитись на проблемі їх співвідношення, оскільки кореляція зазначених понять є ключовою для розуміння їх змісту. У даному контексті, зауважимо, що, за спостереженнями автора, у науковій літературі можна виділити три варіанта відношення між поняттями «регіоналізм» та «регіоналізація».

По-перше, ряд дослідників (наприклад, провідна російська дослідниця регіоналізму І. М. Бусигіна, українські дослідники М. Долішній, І. Черленяк тощо) ототожнюють ці поняття, обстоюючи наявність відношення синонімії між ними [19, с. 7]. Дане сприйняття, як вважає автор, достатньо розповсюджене, зокрема, у публіцистичній літературі та медійному дискурсі.

По-друге, існує точка зору, згідно з якою обидва терміни описують одне і те ж явище, що існує у двох варіантах з різним вектором, відповідно, позначуваних цими термінами. Так, на думку Шмітта-Егнера, регіоналізм є регіоналізацією «зверху», а регіоналізація – регіоналізмом «знизу» [15, с. 186]. Дещо інакше формулюють подібну тезу М. Калкуллі та М. Легренці: йдеться про єдиний феномен, що приймає форму або політичного низхідного процесу, який називається регіоналізмом, або структурного висхідного процесу, який іменується регіоналізацією [1].

По-третє, низка науковців розглядають регіоналізм та регіоналізацію як, відповідно, феномен та його практичний вияв у процесі або, як варіант, проект та процес його втілення. Так, пояснюючи різницю між регіоналізмом та регіоналізацією, Л. Фосетт зазначає, що «якщо регіоналізм є або політикою, або проектом, то регіоналізація є водночас і проектом, і процесом». Фактично, згідно з цією дослідницею, різниця між двома явищами полягає у тому, що, на відміну від регіоналізму, регіоналізація неможлива в абстракції від динаміки, від часового виміру [4, с. 433].

Отже, у сучасній науковій думці можна, зокрема, відстежити кілька варіантів (або груп варіантів) інтерпретації співвідношення між поняттями «регіоналізм» та «регіоналізація», у рамках яких ці явища трактуються або як повністю тотожні, або як різні вияви одного феномену, або як феномен та процес його вияву. На наш погляд, слушною, з точки зору вияву цього феномену в європейських конкретно-політичних умовах, є та позиція, що термін «регіоналізм», скоріше, описує саме *явище* (набуття регіонами суб'єктності, відповідну політику та проекти як такі), тоді як «регіоналізація» є, насамперед, *процесом*.

Як вже зазначалось вище, поняття «регіоналізм» має достатньо широкий набір тлумачень у сучасній політологічній та соціологічній науці.

Широке коло і зарубіжних, і вітчизняних дослідників розглядає регіоналізм як ідеологію, що передбачає розширення повноважень регіонів, та сукупність наслідків такої ідеології. При цьому, у рамках даної концепції можна виділити два загальних напрями, що можуть бути умовно позначені як «висхідний» регіоналізм та «низхідний» регіоналізм. Загалом, різниця між цими двома версіями регіоналізму полягає у визначенні ініціатора і/або основного суб'єкта дії, що стоїть за просуванням тенденції набуття регіоном суб'єктних властивостей. Якщо «висхідний» регіоналізм є продуктом діяльності регіону або, у будь-якому випадку, «низового» рівня, то «низхідний» регіоналізм, скоріше, репрезентує політику децентралізації, яку проводить національна держава в особі центрального уряду.

Так, згідно з М. Кітінгом, «висхідний» регіоналізм можна спостерігати у формі ідеології регіональних еліт європейських держав, яка, маючи різні форми та варіанти аргументації залежно від регіону та конкретно-історичних обставин, у цілому, обстоює курс на більшу регіональну автономію [7, с. 14-15]. Подібна концепція озвучена німецьким дослідником Х.-Ю. Пуле: згідно з цим дослідником, центральною тезою ідеології регіоналізму є боротьба регіону за децентралізацію держави і набуття більших прав, насамперед – автономії [11].

У схожому ключі витримано й бачення помітної кількості українських авторів. Так, Е. Топалова, підсумовуючи напрацювання «української школи» регіональних досліджень, визначає регіоналізм як громадсько-політичний рух або відповідну систему ідеологічних орієнтацій, де метою є ствердження регіонів як суб'єктів політичних та управлінських відносин, розширення повноважень регіональних органів влади [33, с. 109].

Низка дослідників (серед таких хотілося б виділити, зокрема, Т. Хьогліна та І. Мені) нерідко ототожнюють «висхідний» регіоналізм з місцевим або регіональним націоналізмом та акцентують увагу, насамперед, на етнокультурних та національних мотивах регіоналізму. За визначенням французького науковця І. Мені, «висхідний» регіоналізм є «мобілізацією периферії на її власний розвиток», перетворення нейтральної категорії «територія» в політично значиму в результаті атрибуції їй населенням етнічних, історичних, мовних та інших цінностей. Таким чином, в результаті розвитку регіоналізму територія (що перетворюється з аморфного простору на регіон) стає об'єктом і суб'єктом політичної боротьби [26].

«Низхідний» регіоналізм, будучи за формою явищем того ж порядку, що і «висхідний», має відмінне змістовне наповнення, що визначається «авторством» відповідної політики. Логічно, що держава, як ключовий гравець децентралізації за «низхідним» сценарієм, діє, виходячи насамперед з власних інтересів і бачень. Якщо пріоритети регіону полягають у набутті більшої самостійності, у тому числі – ціною демонтажу держави та перетворення на незалежний суб'єкт міжнародних відносин, інтереси якої, на даному тлі, є, скоріше, маргінальними, то держава зацікавлена у такій версії регіоналізму, що забезпечив би їй збереження власної цілісності та наявність інституціоналізованих важелів контролю за регіонами як власними адміністративно-територіальними одиницями.

У той же час, було б не вірно розглядати «низхідний» регіоналізм виключно крізь призму конфронтації інтересів «центру» та регіонів. Так, М. Кітінг зауважує, що «низхідний» регіоналізм може бути представлений у вигляді гри з ненульовою сумою, в якій кожний учасник може виграти: депресивні регіони – за рахунок зростання, розвинені регіони – за рахунок зняття надмірного навантаження, національна економіка – за рахунок збільшення продуктивності і полегшення інфляційного тиску. У такому розумінні, «низхідний» регіоналізм також допомагає центральному уряду інтегрувати периферійні тери-

торії та, у підсумку, посилити національну єдність [9, с. 2]. У даному зв'язку, слід зазначити, що значне число дослідників вважає найбільш помітним практичним втіленням концепції «низхідного» регіоналізму концепцію «Європи регіонів».

Отже, у контексті європейської регіоналізації, регіоналізм – це ідеологія, теорія і практика набуття регіонами суб'єктності, з одного боку, у формі повноважень, сфер відповідальності й особливої ролі у загальному контексті держави та, з іншого боку, у формі виділення регіонального рівня управління у рамках системи державної влади в країні. Стороною, що просуває перетворення у дусі політики регіоналізму, може бути центр (національна держава) чи самі регіони.

Регіоналізація є не менш «проблемним» поняттям у плані знайдення універсальних визначень. Як зазначалось вище, її нерідко змішують з регіоналізмом або свідомо ставлять знак рівності між цими двома категоріями. Дана позиція властива, у тому числі, ряду українських вчених. Так, О. Картунов та О. Маруховська стверджують про те, що регіоналізація є ідентичною регіоналізмові в якості аспекту зовнішньополітичних реалій [35, с. 330], а авторитетний дослідник-правознавець І. Яковюк вживає дані терміни як синоніми [37]. Автор заперечує проти такого концептуального змішування, оскільки, на його погляд, воно не тільки заплутує вивчення регіональної проблематики і ускладнює його поняттєвий апарат, але й позбавляє дослідника додаткових інструментів пояснення реальності.

Ключовим спільним аспектом більшості бачень явища регіоналізації є, насамперед, трактування регіоналізації як процесу. Позаяк, основні характеристики змісту даного процесу істотно різняться у залежності від індивідуальної дослідницької позиції визначеної школи чи то конкретного науковця, що зумовило високу варіативність тлумачень сутності цього поняття у науковій літературі та політичному (у тому числі – й міжнародно-політичному) дискурсі.

Тривалий час у західній політології регіоналізація, у широкому сенсі, ототожнювалась з процесом створення регіонального (тобто проміжного між центральним та місцевим рівнями) щабля урядування [38, с. 46]. Так, відомий американський політолог Л. Снайдер, який притримується даного підходу, визначає регіоналізацію як процес «розподілу країни на окремі частини» [24, с. 236].

Однак, по мірі набуття регіонами особливої ролі в системі державного управління європейських країн, з одного боку, та нагромадження суспільними науками емпіричного матеріалу у сфері децентралізації влади, а також розвитку відповідних дисциплін та наукових шкіл, з іншого боку, дефініції та, загалом, розуміння регіоналізації істотно урзом'яїтнілись, що призвело до «розмивання» первісного прочитання поняття «регіоналізація».

У світлі даних обставин, розпливчастість поняття регіоналізації змусила Раду Європи (РЕ), яка є одним з провідних центрів дослідження феномену регіоналізації та його практичної політичної інтерпретації, удатися до формулювання даного явища у якомога широкіх термінах. Згідно з Радою Європи, чіткє визначення визнається «відправною точкою» інтерпретації регіоналізації рядом авторів європейської і, в тому числі, української [37, с. 58] науки, тенденція до регіоналізації в тому вигляді, в якому вона проявляється в сучасній Європі, «... доводить слабкість традиційних визначень, оскільки вона відбувається і в державах, які не збираються створювати новий рівень управління, і в тих державах, де вже існують виборні представницькі органи на всіх рівнях... Регіоналізація відповідає, в загальному сенсі, новій інтерпретації територіальної організації держави, та, у вузькому сенсі, – новому підходові до проміжного рівня влади, його обов'язків і завдань» [2, с. 6].

Слід зазначити, що така дефініція задала загальні концептуальні рамки для низки інтерпретацій і бачень явища регіоналізації у масштабах європейської науки. З іншого боку, широке прочитання даного феномену уможливило появу ряду науково-теоретичних моделей регіоналізації, що описували різні аспекти та формати цього процесу.

На основі вищевказаного визначення РЄ органами Ради було сформульовано концептуальні варіанти (моделі) регіоналізації. Такими стали,

- по-перше, регіоналізація без створення регіонального рівня,
- по-друге, регіональна децентралізація,
- по-третє, політична регіоналізація.

Згідно з Радою Європи, перший варіант, не передбачаючи розбудови окремого управлінського рівня між національним та місцевими щаблями урядування, має на меті пристосування вже існуючих інститутів до цілей та завдань регіоналізації. Дана модель практикується у більшості країн Європи; при цьому, можна відзначити перехідний характер згаданого варіанту та можливість його трансформації до другої моделі.

Другий варіант включає в себе створення субнаціонального регіонального управлінського рівня шляхом перенесення схеми розподілу компетенції, прав та обов'язків місцевого рівня на нові адміністративні інститути, чия влада розповсюджується на ширший географічний район. Основним завданням даного процесу є посилення контролю за економікою і вдосконалення господарської інфраструктури.

Третій варіант може застосовуватись як самостійно, так і поруч з іншими моделями регіоналізації. Його визначальною рисою є не тільки розбудова регіональної адміністративної ланки управління, але й наділення його значними повноваженнями у політичній галузі [10, с. 5, 14].

На погляд автора, дефініція регіоналізації у викладі Ради Європи та її концептуальне бачення моделей регіоналізації характеризується як широтою, що дозволяє визначити і класифікувати значний обсяг явищ регіоналізації, так і істотною описовістю, яка впливає з емпіричного характеру аналізу, на основі якого було сформульовано дані визначення. Це прочитання лягло в основу наукових поглядів значного числа дослідників регіональної проблематики в контексті політичних процесів об'єднаної Європи.

У той же час, явище регіоналізації зберігає значний потенціал дискусійності. Як і категорії «регіон» та «регіоналізм», воно сприймається під різними кутами зору та визначається відмінним чином різними дослідниками і школами.

Так, ряд науковців (зокрема, британські автори Е. Томпсон і Д. Данкерлі) звертає особливу увагу на соціокультурний зміст регіоналізації та характеризує регіоналізацію як процес передачі повноважень або обов'язків від центрального уряду до рівня регіональних адміністрацій, що передбачає визнання регіональних одиниць в якості юридичних осіб територіального самоврядування, які значно відрізняються своїми культурними, економічними або політичними умовами для їх підтвердження [16, с. 114]. Подібним чином, польський дослідник Б. Яловецький, розвиваючи тезу швейцарського автора М. Бассана, пов'язує регіоналізацію з діяльністю уряду «по реорганізації території держави з метою зменшення відмінностей та стимулювання процесів розвитку через відповідну регіональну політику, яка повинна перш за все звертати увагу на можливості регіону в сітці центрів комунікації та розповсюдження культури, охороні місцевої культурної спадщини, розвитку освітніх інституцій в... безперервному розвитку» [20, с. 413].

Для еволюції концепції регіоналізації характерний і той аспект, що вона сприймається низкою дослідників і шкіл як, насамперед, економічний та/або соціально-економічний феномен. Зокрема, колектив авторів Інституту світової економіки і міжнародних відно-

син РАН трактує регіоналізацію як елемент державної регіональної політики, спрямованої на розбудову системи бюджетного федералізму [27, с. 52], тоді як відомий соціолог Ю. Левада описує це явище як продукт «розпаду централізованої економіки і державно-політичних структур... та локальної самоорганізації різних соціальних, економічних, комунікативних і владних структур» [20, с. 275].

Регіоналізація розглядається і як відповідь на неефективність надцентралізованої управлінської адміністративної моделі держави. Зокрема, згідно з дослідником процесів регіоналізації у Східній Європі після демонтажу режимів «народної демократії» М. Горватом, регіоналізація «може виникнути внаслідок раціоналізації субнаціональних одиниць управління зверху-донизу» [20, с. 106].

Інша модель трактування регіоналізації вбачає у ній антитезу політичному регіоналізму як ідеології ствердження автономії або незалежності регіонів, рецепт центрального уряду з подолання негативних наслідків сепаратистських настроїв у певній частині країни [20, с. 107].

Можливий і такий варіант концептуального бачення регіоналізації в Європі, як синтез максимального набору рис, що проявились у ході розвитку відповідних процесів децентралізації в європейських країнах. Так, українська дослідниця Е. Топалова визначає регіоналізацію як процес регіонального структурування простору, а також повноцінного включення регіонів до економічного, соціального та політичного життя на національному і транснаціональному рівнях [33, с. 109].

У свою чергу, ряд дослідників (серед яких, насамперед, слід відзначити видатного американського політолога і теоретика міжнародних відносин Дж. Розенау), взагалі, утримуються від того, щоби давати конкретне визначення процесу регіоналізації та окремо зупиняться на якихось характерних його рисах. Так, за Дж. Розенау, регіоналізація – це «вкрай суперечливий процес фрагментації та інтеграції» [24, с. 236].

У контексті аналізу регіоналізації саме в європейському варіанті, слід акцентувати увагу на таких аспектах процесів перебудови систем адміністративно-територіального поділу і державного управління в Європі, як, по-перше, набуття регіонами як територіальними одиницями якоїсь форми самостійності, у тому числі і у зрізі виявлення своєї волі та представлення власних інтересів у зовнішніх справах, та, по-друге, перенесення до субнаціонального рівня управління відповідних владних повноважень. Дані аспекти формують авторське бачення європейської регіоналізації як процесу автономізації регіонів в якості системних акторів внутрішнього адміністративно-політичного та зовнішнього – європейського – поля.

Висновки. Для сучасної політичної та соціологічної думки характерне широке розмаїття прочитань та інтерпретацій феноменів регіону, регіоналізму та регіоналізації, в основі чого лежить відсутність єдиного усталеного розуміння природи регіону на міждисциплінарному рівні. Основним критерієм, що визначає конкретне сприйняття цих явищ та їх визначення, є наукове завдання, яке вирішує той чи інший дослідник або наукова школа.

На європейському тлі, поняття «регіон» має двояке значення: по-перше, «регіон» трактується як політико-географічна територіально-адміністративна одиниця, що входить до складу держави й має окреслені адміністративні кордони, відповідний конституційно-правовий статус та сферу закріплених за нею повноважень, і, по-друге, як субнаціональний рівень управління у рамках загальнодержавної інституційної системи організації влади.

Регіоналізм – це ідеологія, теорія і практика набуття регіонами суб'єктності, з одного боку, у формі повноважень, сфер відповідальності та особливої ролі у загальному контексті держави та, з іншого боку, у формі виділення регіонального рівня управління у рамках системи державної влади в країні. Стороною, що просуває перетворення у дусі політики регіоналізму, може бути центр (національна держава) чи самі регіони.

Регіоналізація – це процес автономізації регіонів в якості системних акторів внутрішнього (національного) адміністративно-політичного та зовнішнього (комунітарного) поля та становлення регіону як окремого елементу-підсистеми системи державних інститутів з вироблення політики.

Список використаної літератури

1. Calculli M. Regionalism and Regionalization in the Middle East [Електронний ресурс] / Marina Calculli, Matteo Legrenzi // The International Relations and Security Study Network (сайт). – Режим доступу: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?lng=en&id=167930> (05. 07. 2013). – Назва з екрану.
2. Council of Europe. Regionalisation and its effects on local self-government / Council of Europe // Local and regional authorities in Europe, № 64. – Strasbourg : Council of Europe publishing, 1998. – P. 9.
3. Declaration of the Assembly of European Regions on regionalism in Europe of the 4th of December 1996 [Електронний ресурс] // The Assembly of European Regions (сайт). – Режим доступу: http://www.a-er.org/fileadmin/user_upload/PressComm/Publications/DeclarationRegionalism/GBDeclaration-Regionalism.doc (23. 06. 2013). – Назва з екрану.
4. Fawcett L. Exploring regional domains: a comparative history of regionalism / Louise Fawcett // International Affairs. – Vol. 80. – No. 3. – May 2004. – P. 429-446
5. Hall R.B. The geographic region: A résumé / R.B. Hall // Annals of the Association of American Geographers. – Vol. 25. – No. 3. – 1935. – P. 122-136.
6. Hettne B. The Europeanization of Europe: endogenous and exogenous dimensions / B. Hettne // European Integration. – Vol. 24. – No. 4. – 2002. – P. 327.
7. Keating M. Is There a Regional Level of Government in Europe? / M. Keating // Regions in Europe / Edited by P. le Galèsand and C. Lequesne. – London : Routledge, 1998. – P. 11-29.
8. Keating M. Regions and the Convention on the Future of Europe / M. Keating // South European Politics and Society. – No. 9(1). – 2004. – P. 192-207.
9. Keating M. The European Union and the Regions / Michael Keating, James Barry Jones. – Oxford : Clarendon Press, 1995. – 306 p.
10. Lilić S. European Documents on Regional Autonomy/Democracy / Stevan Lilić, Mila Vujić, Jovan Živković. – Zaječar : RARIS – Regional Development Agency Eastern Serbia, 2009. – 22 p.
11. Puhle H.-J. Regions, Regionalism, and Regionalization in 20th-Century Europe [Електронний ресурс] / Hans-Jürgen Puhle // 19th International Congress in Historical Sciences (сайт). – Режим доступу: <http://www.oslo2000.uio.no/program/papers/s9/s9-puhle.pdf> (03. 09. 2013). – Назва з екрану.
12. Recommendation 1811 (2007) : Regionalisation in Europe [Електронний ресурс] // Parliamentary Assembly (сайт). – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta07/EREC1811.htm> (22. 01. 2013). – Назва з екрану.
13. Region [Електронний ресурс] // Encyclopædia Britannica (сайт). – Режим доступу: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/496048/region> (23. 01. 2013). – Назва з екрану.

14. Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS) / European Parliament and the Council // Official Journal. – No. L 154. – 21 June 2003. – P. 1-41.
15. Schmitt-Egner P. The Concept Of «Region»: Theoretical And Methodological Notes On Its Reconstruction / P. Schmitt-Egner // European Integration. – Vol. 24. – No. 3. – 2002. – P. 179-200.
16. Thompson A. Regions, Regionalisation and Regionalism in Contemporary Europe / Andrew Thompson // National and Ethnic Identity in the European Context. – Lodz, 2000. – P. 113-129.
17. Андерсен В. Проблеми регіоналізації України: теорія, практика, перспективи (на прикладі Одеського регіону) / В Андерсен // Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації : конф. укр. випускників програм наук. стажування у США : виступи учасників та дискусія, 25-27 травня 2001 р. [відп. ред. О. Гарань] : тези доп. – К. : Стило, 2002. – С. 31-48.
18. Белобородова И. Н. Региональная идентичность как фактор формирования социально-территориальной общности: этнокультурный подход к определению исследовательского поля (на примере Русского Севера) / И.Н. Белобородова // Региональное самосознание как фактор формирования политической культуры в России: Материалы семинара (Тверь, 5-7 марта 1999 г.) / Под ред. М. В. Ильина, И. М. Бусыгиной. – М. : МОНФ : ИЦНиУП, 1999. – С. 208-232.
19. Бусыгина И. Концептуальные основы европейского регионализма / И. Бусыгина // Европа: вчера, сегодня, завтра / Под ред. Н. П. Шмелева. – М. : Экономика, 2002. – 824 с.
20. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. [Хрестоматія з зарубіжної соціології регіонів] / Кононов І. Ф. (науковий редактор) – Луганськ : Альмамастер, Знання, 2002. – 664 с.
21. Дергачев В. А. Регионоведение : [учебник] / В. А. Дергачев, Л. Б. Вардомский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 464 с.
22. Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV «Про стимулювання розвитку регіонів» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України : Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (27. 01. 2014). – Назва з екрану.
23. Значение слова «Регион» в Большой Советской Энциклопедии [Електронний ресурс] // Большая Советская Энциклопедия (БСЭ) (сайт). – Режим доступу: <http://bse.sci-lib.com/article095972.html> (05.02.2013). – Назва з екрану.
24. Картунов О. В. Вступ до етнополітології / О. В. Картунов. – К., 1999. – 300 с.
25. Левяш И. Я. Единая или триединая Европа (традиционная и инновационная парадигмы)? / И. Я. Левяш // Социогуманитарные знания. – № 3. – 1999. – С. 9.
26. Макарычев А. Влияние зарубежных концепций на развитие российского регионализма: возможности и пределы заимствования [электронный ресурс] // Ярославский государственный ун-т: [сайт]. – Электронные данные. – Режим доступу: <http://kenpan.yar.ru/materials/profi%202/part1/sect45.htm> (03. 12. 2013). – Назва з екрану.
27. Региональная политика стран ЕС / Центр европейских исследований ИМЭМО РАН; [Отв. ред. А. В. Кузнецов]. – М. : ИМЭМО РАН, 2009. – 230 с.
28. Результат пошуку (запит № 1391581160215463) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-портал (сайт). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/1391581160215463/page> (05. 02. 2013). – Назва з екрану.

29. Рішення КСУ [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-портал (сайт). – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11/print_1390067895286142 (23. 01. 2013). – Назва з екрану.
30. Розпорядження Президента України від 30. 09. 1999 р. № 241/99-рп «Про комісію з розробки Концепції державної регіональної політики України». [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України : Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=241%2F99-%F0%EF> (30. 01. 2014). – Назва з екрану.
31. Романюк С. А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: Регіональні дослідження: [монографія] / С. А. Романюк. – К. : УАДУ, 2001. – 112 с.
32. Топалова Е.Х. До питання про визначення сутності поняття «регіон» / Е.Х. Топалова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. праць Херсонського національного технічного університету. – 2009. – № 2. – С. 45-52.
33. Топалова Е.Х. Особливості вітчизняної та європейських моделей регіоналізації / Е.Х. Топалова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : Збірник наукових праць. – 2011. – № 1 (4). – С. 107-115.
34. Ушакова Ж. С. Регіон як політичний феномен в умовах формування нового світового порядку / Ж. С. Ушакова // Наук. вісник: зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – С. 265-271.
35. Ушакова Ж. С. Основні підходи до дослідження регіоналізму як об'єктивного процесу сучасної світової політики / Ж. С. Ушакова // Гілея (науковий вісник) : Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – 2009. – Вип. 19. – С. 321-334.
36. Черленяк І. Регіоналізація як системний чинник реформування суспільно-управлінської системи [Електронний ресурс] / І. Черленяк, М. Кляп // Державне управління (сайт). – Режим доступу: www.uzhgorod.iatp.org.ua/ipard/studii.htm (05. 06. 2013). – Назва з екрану.
37. Яковюк І. В. Європейський регіоналізм у контексті розбудови Європейського Союзу / І. В. Яковюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Випуск 8. – 2004. – С. 57-68.
38. Яровой Г. Регионализм и трансграничное сотрудничество в Европе / Глеб Яровой. – Санкт-Петербург : Норма, 2007. – 145 с.

«REGION», «REGIONALISM» AND «REGIONALIZATION» IN THE EUROPEAN CONTECST: LOOKING FOR THE OPTIMAL SCIENTIFIC DEFINITION

Makovskyy S. O.

Assistant at the Department of international relations and foreign policy, Institute of international relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Abstract. *Focusing on the assessment of the processes related to establishment of the subjectivity of the regions in Europe, scientific definition of the very phenomenon of regionalization, region as its participant and regionalism as a phenomenon of European policy gains important topicality. At the same time, there is a diversity of ways how these phenomena and processes are perceived and interpreted.*

Modern political and social science is characterized by the broad variability of interpretation of the phenomena of region, regionalism and regionalization, based on the absence of one established understanding of the nature of the region on the inter-disciplinary level. The main

criterion that defines specific perception of these phenomena and their definition is the scientific task, addressed by a researcher of scientific school.

Key words: *region, regionalism, regionalization, definition, EU.*

Referances

1. Calulli M. Regionalism and Regionalization in the Middle East [Elektronnyi resurs] / Marina Calulli, Matteo Legrenzi // The International Relations and Security Study Network (sajt). – Rezhym dostupu: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?lng=en&id=167930> (05. 07. 2013). – Nazva z ekranu.
2. Council of Europe. Regionalisation and its effects on local self-government / Council of Europe // Local and regional authorities in Europe, № 64. – Strasbourg: Council of Europe publishing, 1998. – P. 9.
3. Declaration of the Assembly of European Regions on regionalism in Europe of the 4th of. December 1996. [Elektronnyi resurs] // The Assembly of European Regions (sajt). – Rezhym dostupu: http://www.a-er.org/fileadmin/user_upload/PressComm/Publications/DeclarationRegionalism/GBDeclaration-Regionalism.doc (23. 06. 2013). – Nazva z ekranu.
4. Fawcett L. Exploring regional domains: a comparative history of regionalism / Louise Fawcett // International Affairs. – Vol. 80. – No. 3. – May 2004. – P. 429-446.
5. Hall R.B. The geographic region: A résumé / R.B. Hall // Annals of the Association of American Geographers. – Vol. 25. – No. 3. – 1935. – P. 122-136.
6. Hettne B. The Europeanization of Europe: endogenous and exogenous dimensions / B. Hettne // European Integration. – Vol. 24. – No. 4. – 2002. – P. 327.
7. Keating M. Is There a Regional Level of Government in Europe? / M. Keating // Regions in Europe / Edited by P. le Galèsand and C. Lequesne. – London : Routledge, 1998. – P. 11-29.
8. Keating M. Regions and the Convention on the Future of Europe / M. Keating // South European Politics and Society. – No. 9 (1). – 2004. – P. 192-207.
9. Keating M. The European Union and the Regions / Michael Keating, James Barry Jones. – Oxford : Clarendon Press, 1995. – 306 p.
10. Lilić S. European Documents on Regional Autonomy/Democracy / Stevan Lilić, Mila Vujić, Jovan Živković. – Zaječar : RARIS – Regional Development Agency Eastern Serbia, 2009. – 22 p.
11. Puhle H.-J. Regions, Regionalism, and Regionalization in 20th-Century Europe [Elektronnyj resurs] / Hans-Jürgen Puhle // 19th International Congress in Historical Sciences (sajt). – Rezhym dostupu: <http://www.oslo2000.uio.no/program/papers/s9/s9-puhle.pdf> (03. 09. 2013). – Nazva z ekranu.
12. Recommendation 1811 (2007): Regionalisation in Europe [Elektronnyi resurs] // Parliamentary Assembly (sajt). – Rezhym dostupu: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta07/EREC1811.htm> (22. 01. 2013). – Nazva z ekranu.
13. Region [Elektronnyi resurs] // Encyclopædia Britannica (sajt). – Rezhym dostupu: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/496048/region> (23. 01. 2013). – Nazva z ekranu.
14. Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS) / European Parliament and the Council // Official Journal. – No. L 154. – 21 June 2003. – P. 1-41.
15. Schmitt-Egner P. The Concept Of «Region»: Theoretical And Methodological Notes On Its Reconstruction / P. Schmitt-Egner // European Integration. – Vol. 24. – No. 3. – 2002. – P. 179-200.
16. Thompson A. Regions, Regionalisation and Regionalism in Contemporary Europe / Andrew Thompson // National and Ethnic Identity in the European Context. – Lodz, 2000. – P. 113-129.
17. Andersen V. Problemy regionalizaciyi Ukrainy: teoriya, praktyka, perspektyvy (na prykladi Odes'kogo regionu) / V. Andersen // Rozvytok Ukrainy v regional'niuh perspektyvi : politychni, ekonomichni, soczial'ni problemy regionalizaciyi : konf. ukr. vypusknnykiv program nauk. stazhuvannya u SSHA: vystupy uchasnykiv ta diskusiyi, 25-27 travnya 2001 r. [vidp. red. O. Garan'] : tezy dop. – K. : Stylos, 2002. – S. 31-48.
18. Beloborodova I. N. Regional'naya identichnost' kak faktor formirovaniya social'no-territorialnoi obshhnosti: etnokul'turnyi podxod k opredeleniyu issledovatel'skogo polya (na primere Russkogo Severa) / I. N. Beloborodova // Regional'noe samosoznanie kak faktor formirovaniya politicheskoy kul'tury' v Rossii: Materialy seminaru (Tver, 5-7 marta 1999 g.) / Pod red. M. V. Il'ina, I. M. Busyginoi. – M. : MONF : ICZNIUP, 1999. – S. 208-232.
19. Busygina I. Konceptual'nye osnovy evropejskogo regionalizma / I. Busygina // Evropa: vchera, segodnya, zavtra / Pod red. N. P. Shmeleva. – M.: Ekonomika, 2002. – 824 s.
20. Globalizaciyi. Regionalizaciyi. Regional'na polityka. [Xrestomatiya z zarubizhnoyi socziologiyi reg'ioniv]

- / Kononov I. F. (naukovyi redaktor) – Lugans'k: Al'mamater, Znannya, 2002. – 664 s.
21. Dergachev V.A. Regionovedenie : [uchebnik] / V. A. Dergachev, L. B. Vardomskii. – M. : YuNITI-DANA, 2004. – 464 s.
22. Zakon Ukrayiny vid 8 veresnya 2005 r. № 2850-IV «Pro sty'mulyuvannya rozvytku regioniv» [Elektronnyi resurs] // Oficijnyi veb-sajt Verhovnoyi Rady' Ukrayiny: Zakonodavstvo Ukrayiny. – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (27. 01. 2014). – Nazva z ekranu.
23. Znachenie slova «Region» v Bol'shoj Sovetskoj Enciklopedii [Elektronnij resurs] // Bol'shaya Sovetskaya Enciklopediya (BSE) (sajt). – Rezhim dostupu: <http://bse.sci-lib.com/article095972.html> (05. 02. 2013). – Nazva z ekranu.
24. Kartunov O. V. Vstup do etnopolitologiyi / O. V. Kartunov. – K., 1999. – 300 s.
25. Levyash I. Ya. Edinaya ili triedinaya Evropa (tradicionnaya i innovacionnaya paradigmy)? / I. Ya. Levyash // Sociogumanitarny'e znaniya. – № 3. – 1999. – S. 9.
26. Makarychev A. Vliyanie zarubezhnyh koncepcii na razvitie rossijskogo regionalizma: vozmozhnosti i predely zaimstvovaniya [elektronnyi resurs] // Yaroslavskij gosudarstvennyi un-t : [sajt]. – Elektronny'e dannye. – Rezhim dostupu: <http://kennan.yar.ru/materials/profi%202/part1/sect45.htm> (03. 12. 2013). – Nazvanie s ekrana.
27. Regional'naya politika stran ES / Czentr evropejskix issledovaniy IME'MO RAN; [Otv. red. A. V. Kuznecov]. – M. : IME'MO RAN, 2009. – 230 s.
28. Rezul'tat poshuku (zapyt № 1391581160215463) [Elektronnyi resurs] // Verhovna Rada Ukrayiny : oficijnyi veb-portal (sajt). – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/1391581160215463/page> (05. 02. 2013). – Nazva z ekranu.
29. Rishennya KSU [Elektronnyi resurs] // Verhovna Rada Ukrayiny : oficijnyi veb-portal (sajt). – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11/print1390067895286142> (23. 01. 2013). – Nazva z ekranu.
30. Rozporyadzhennya Prezydenta Ukrayiny vid 30 veres. 1999 r. № 241/99-rp «Pro komisiyu z rozrobky Koncepcziyi derzhavnogo regional'noyi polityky Ukrayiny» [Elektronnyi resurs] // Oficijnyi veb-sajt Verhovnoyi Rady Ukrayiny: Zakonodavstvo Ukrayiny. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=241%2F99-%F0%EF> (30. 01. 2014). – Nazva z ekranu.
31. Romanyuk S. A. Polityka regional'nogo rozvytku v Ukrayini: suchasnyi stan i novimozhlyvosti: Regional'ni doslidzhennya : [monografiya] / S. A. Romanyuk. – K. : UADU, 2001. – 112 s.
32. Topalova E. X. Do pytannya pro vyznachennya sutnosti ponyattya «region» / E. X. Topalova // Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnya, pedagogiky ta psykhologiyi : zb. nauk. pracz' Hersons'kogo naczional'nogo texnichnogo universytetu. – 2009. – № 2. – S. 45-52.
33. Topalova E. X. Osoblyvosti vitchyznyanoi ta yevropejs'kyh modelei regionalizacziyi / E. X. Topalova // Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnya, pedagogiky ta psykhologiyi : Zbirnyk naukovykh pracz'. – 2011. – № 1 (4). – S. 107-115.
34. Ushakova Zh. S. Region yak politychnyi fenomen v umovax formuvannya novogo svitovogo porjadku / Zh. S. Ushakova // Nauk. visnyk : zb. nauk. pracz'. – K. : Vyd-vo NPU im. M. P. Dragomanova, 2009. – S. 265-271.
35. Ushakova Zh. S. Osnovni pidxody do doslidzhennya regionalizmu yak ob'yektyvnoho procesu suchasnoyi svitovoyi polityky / Zh. S. Ushakova // Gileya (naukovy visnyk) : Zbirnyk naukovykh pracz' / Gol. red. V. M. Vashkevych. – 2009. – Vyp. 19. – S. 321-334.
36. Cherlenyak I. Regionalizacziya yak systemnyi chynnyk reformuvannya suspil'no-upravlins'koyi systemy [Elektronnyi resurs] / I. Cherlenyak, M. Klyap // Derzhavne upravlinnya (sajt). – Rezhym dostupu: www.uzhgorod.iatp.org.ua/ipard/studii.htm (05. 06. 2013). – Nazva z ekranu.
37. Yakovyuk I. V. Yevropejs'kyi regionalizm u konteksti rozbudovy Yevropejs'kogo Soyuzu / I. V. Yakovyuk // Derzhavne budivnyctvo ta misczeve samovryaduvannya. – Vy'pusk 8. – 2004. – S. 57-68.
38. Yarovoj G. Regionalizm i transgranichnoe sotrudnichestvo v Evrope / Gleb Yarovoi. – Sankt-Peterburg : Norma, 2007. – 145 s.

«РЕГИОН», «РЕГИОНАЛИЗМ», «РЕГИОНАЛИЗАЦИЯ» В ЕВРОПЕЙСКОМ КОНТЕКСТЕ: В ПОИСКАХ ОПТИМАЛЬНОЙ НАУЧНОЙ ДЕФИНИЦИИ

Маковский С. О.

Ассистент кафедры международных отношений и внешней политики, Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Аннотация. *С точки зрения оценки процессов, связанных с формированием субъект-*

ности регионов в Европе, важным становится научное определение самого явления регионализации, региона как его участника и регионализма как феномена европейской политики. В то же время в научной среде существует широкий спектр восприятия и трактовки этих явлений и процессов.

Для современной политической и социологической мысли характерна широкая вариативность прочтения и интерпретации феноменов региона, регионализма и регионализации, в основе которого лежит отсутствие единого установившегося понимания природы региона на международном уровне. Основным критерием, который определяет конкретное восприятие этих явлений и их определение, является научное задание, которое решает конкретный исследователь или научная школа.

Ключевые слова: регион, регионализм, регионализация, дефиниция, ЕС.